

## HADTÖRTÉNELMI APRÓSÁGOK.

### HADSEREGÜNK EGYENRUHÁZATA ÉS FELSZERELÉSE A XVIII. SZÁZAD MÁSODIK FELÉBEN.

Második közlemény.



HEVEAUX-LEGER-jeink egyenruházata és felszerelése Mária Terézia korától kezdve ugyanolyan, mint a dragonyosoké, csak a fővegük más. Ugyanis olyan csákót hordanak, mint a gyalogság, fekete nemezéből, magasan kiemelkedő, legömbölyített előrészzel, melyen rézlapon az uralkodó monogramja áll s oldalt fekete-sárga tollforgóval.

Az *uhlánusok* 1781-ben II. József által állíttattak fel. Öltözetük sok tekintetben a huszárokra emlékeztet, a mennyiben fehér posztóból szűk magyar nadrágot s kurtaszárú magyar csizmát és rézzel kivert szablyát viselnek. Zöld fegyverkabátjuk vörös hajtókás s díszül fekete-sárga zsinórból készült átalvetőjük van. A karabint széles fehér szíjon viselik, a fekete tölténytáska hátul derekukon van. Jellemző lengyel fővegük a sárga posztóból készült, fekete prémmel szegett sapka, oldalt sárga-fekete tollforgóval. Lótakarójuk sárga paszománttal szegett vörös posztóból készült, lekerekített s utóbb fecskefarkú végzódéssel. Rajta császári korona alatt József monogramja. J. II.

Képünkön azonban a metsző elhagyta legjellemzőbb fegyverüknek a sárga-fekete kislobogós lándzsának megrajzolását.

A *Huszárság* egyenruházata csupán a csákóban változott, a mennyiben a kuruczos kucsma helyett magas, hengerded csákót kaptak, elől rézrózsával és sárga-fekete tollforgóval. A takarókon M. T. F. monogram.

Az egyéb fegyvernembeliek közül már a XVIII-ik század hetvenes éveitől kezdve alakul ki a *tüzérség* egyenruházata. A legénység fővege fekete posztó-nemezsből készült alacsony magyaros pörge kalap féle, körül sárga zsinórral szegve, a melynek azonban karimája hátul



Cheveaux-leger, Mária Terézia korából.

fel van hajtva s ugyancsak hátul sárgaréz-rózsával és sárga-fekete tollforgóval díszített. Az altisztek fővege, mint a tiszteké, három szögletű francia nemezkalap, melynek azonban tollforgója elől van.

Fegyverkabátjuk és szűk nadrágjuk világosbarna posztóból készült piros hajtókával és szabása olyan, mint a gyalogságé. Lábaikon lehajtott szárú fekete bőreszimat viselnek. Baloldalukon fehér szíj övön,



Uhánus II. József korából.



Huszár a francia háborúk idejéből.

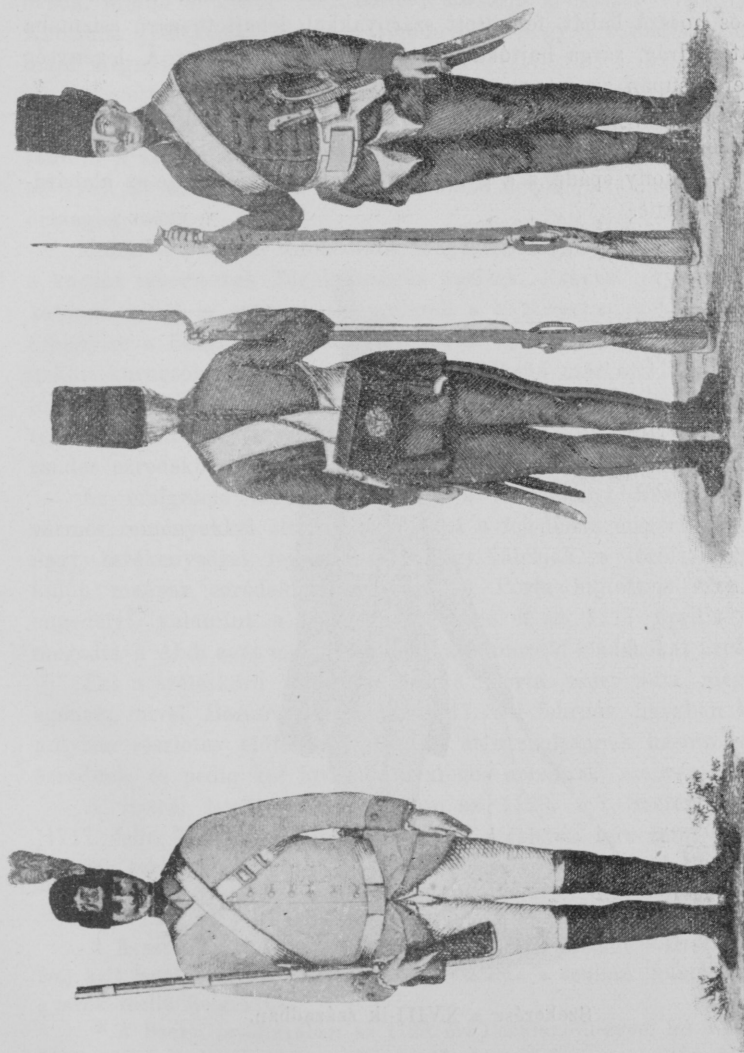
fekete bőrhüvelybe bujtatott nyitott kézvédős kurta szablyát, jobboldalukon pedig a mellen keresztül vetett fehér szíjon lógó fekete bőrtokban pisztolyt hordanak. A kard mellé dugva viselik a gyújtó-zsinóros-pálczát. Az altiszt hátán látjuk a tekeresbe kötött köpenyeget.



Tüzéreink a XVIII. században.

Az *utászok* öltözete olyan, mint a gyalogságé, csak hogy fegyverkabátjuk világoskék posztóból készült zöld hajtókával és magasszárú csizmát viselnek.

A *horvát-szlavon szabad csapat* öltözete és felszerelése egyezik a Trenk-féle pandurokéval. Fővegük fekete nemezéből készült lapostetejű magos kurucz süveg. Öltözetük kávészínű posztóból való vörös hajtókával és vörös zsinórzattal és vitézkötéssel díszített dolmány és szűk magyar nadrág bakancsossal. Vállukon keresztül vetve széles fehér szíjon lóg a négyszögletű fekete tölténytáska, közepén kerek rézlapon



Horvát szabad pandurok a XVIII. század végétől.

Utász a XVIII. század második felében.

a kétféjű sassal. A széles fehér bőrvön sárgaréz kézvédős kurta szablya és fekete bőrhüvelyes handzsár lóg. Fő fegyverük a vállszíjjal bíró szuronyos puská.

A szekereszek öltözete, gyalogsági nemez kucsma, hosszú mellény és hosszú kabát, felhajtott szárnyakkal, lehajtott szárú eszímába húzott nadrág, sárga hajtóka és sárga-fekete karszalag. A legénység fegyvere csupán az ostor.

Összes fegyvernembeli tisztjeink e korban, teljesen francia módra öltözködnek háromszögletű kalappal. Jelvényük a pálcza, fegyverük a vékony spádé s a gyalogsági tisztek díszfegyvere az alabárd-serű partisane.



Szekeresz a XVIII-ik században.

*A törökországi magyar ezredek 1717-ben.* A Rákóczi-mozgalom lezajlása után hontalanná vált kurucz tábornokok és a többi tisztek, kik Rákóczival a bujdosást is megosztották, az 1716. évben, midőn a Porta megkezdte a háborút a császár ellen, sietve Khotinba gyülekeztek abban a reményben, hogy a török szövetséggel majd megnyílik újra az út a hazába.

A szultán a Francziországban tartózkodó Rákóczit is meghívta, hogy jöjjön Törökországba s bár a fejedelem jó ideig vonakodott elindulni a kétes vállalatra, saját híveinek és a Portának sürgetésére az 1717. év őszén végre mégis rászánta magát az útra és Törökországba ment.

Midőn a háború kitörésekor Magyarországon híre terjedt, hogy a kurucz tábornokok Törökországba mentek, Rákóczi egykori kurucz katonái közül is számosan átszöktek a határon s ezek a katonák többnyire a Belgrádon állomásozó török táborba siettek. Ezek a menekült kuruczok annyian voltak, hogy a Porta már az 1716. évi október hóban szükségesnek találta magyarul is értő török tolmácsot rendelni melléjük<sup>1</sup> s egyúttal ellátásukról gondoskodott, mielőtt még rendes ezredekbe osztották volna be őket.

Az emigráció tábornokai, főleg a mozgékony Bercsényi gróf, vérmes reményekkel eltelve, már jóval a fejedelem megérkezése előtt, nagy tevékenységet fejtettek ki, hogy rábirják a török kormányt külön magyar ezredek szervezésére. A Porta hajlott is erre s az engedélyt, valamint a szükséges költségeket az 1717. április hóban megadta s Abdi agát megbízta, hogy a felmerülő kiadásokat fizesse ki.<sup>2</sup>

Ezt a széleskörű felhatalmazást a Porta azért adta meg Abdi agának, mivel Bercsényi már az 1717. évi február havában Drinápolyban részletes előterjesztést adott át a szultánnak három magyar ezrednek, és pedig két lovas és gyalogos ezrednek, szervezéséről.

A Szeráj levéltárában találtam az 1129. évi Száfár hó 25-én (1717. febr. 7.) kelt memorandumot és részletes tervezetet a három magyar ezred szervezéséről. Az előterjesztés és tervezet törökül van

<sup>1</sup> A sztambuli Szeráj levéltárában az 1128. Zilkáde 8-án (1716. okt. 24.) kelt levél, melyben Ibráhim agát küldte a szultán tolmácsul a magyarok mellé Belgrádba.

<sup>2</sup> A Szeráj levéltárában az 1129. évi Dseniazi-ül-evvél hó 5-én (1717. ápril 16.) kelt levél Abdi agához intézve, melyben a szultán korlátlan meghatalmazást ad neki a költségekre, de azzal a meghagyással, hogy mindenféle kiadásról nyugtát s rendes számadást készítsen.

s általánosságban elmondja, hogy az egyik lovas ezredet *dragonyos lovasságnak*<sup>1</sup> nevezik, a másikat *katonai lovassági ezrednek*.<sup>2</sup> A kettő között azt a különbséget teszi, hogy az előbbieket «ha a szükség úgy hozza magával, a lóról leszállva a gyalogosokkal együtt harcolnak.» A másikkal pedig azt mondja, hogy ez a lovas ezred «őrszolgálatra és portyázásra van.» E két ezred mindegyike ezer emberből áll a tisztekkel együtt.

A gyalogos ezred<sup>3</sup> ezeröttszáz emberből áll.

A katonaság élelmezéséről az emlékirat ezt mondja: «Ellátásuk télen és nyáron egyforma. Mindegyik közembernek jár százharminczhárom dirhem marhahús és kétszázhatvanhét dirhem kenyér».

A részletes tervezet, mely elmondja a fő- és alsóbb tisztek számát és zsoldját, valamint az egyes ezredek költségeit, szó szerinti fordításban a következő:

«Rákóczi Ferencz király főminiszterének, a Khotinból jött s jelenleg Drinápolyban tartózkodó Bercsényi Miklós tábornoknak katonaságuk szervezéséről szóló deftere.

I. A *dragonyos, puskás lovas katonaság*, mely szükség esetén a lóról leszállva a gyalogosokkal együtt harcol.

A tisztek a podgyászuk szállítására szükséges kocsikról, valamint sátorairól maguk gondoskodnak. A legénység számára minden zászlóaljnak három koci és minden négy katonának egy *cserge-sátor*<sup>4</sup> adatik. Az *ászesz-basiig*<sup>5</sup> menve minden tizenegy embernek jár együttvéve három koci.

A dragonyos lovasság egy ezred. Zászlóalj: 10. Létszám: 1000. Tisztek száma: 90.

A dragonyos lovasság hadi eszközeinek és ruházatának ára személyenkint: 60 zolta.<sup>6</sup>

Legénység:	910
Tisztek:	90
	1000
Összesen:	60.000 zolta.

<sup>1</sup> Törökül: *ساوریان دراغان* (szuvárián-i drágán).

<sup>2</sup> Törökül: *سواریان قطنه* (szuvárián-i katona). A *katonai* szó a régebbi török írónál szelvében használatos volt a keresztény katonákra.

<sup>3</sup> Törökül: *پیادهگان افغانتره* (piádegján infántere).

<sup>4</sup> *Cserge*, kisebb sátor, mely két rúdon áll.

<sup>5</sup> *Ászesz-basi*, annyit jelent: fő éjjeli őr.

<sup>6</sup> *Zolta*, az olasz *soldo* szónak eltörökösített alakja.

A dragonyos lovasság zsoldja. Havonkint : 4 zolta.

Legénység :	910	
Összesen :	3640	zolta.
Hat hónapra :	21.840	zolta.
		Összesen : 81.840 zolta.

A dragonyos lovasság tisztjei és műszaki emberei :

*Ezredes* : 1, havonkint 200 zolta, 12 közember és 17 lóra való költséget kap.

*Második kolonel* : 1, havonkint 128 zolta, 10 közember és 12 lóra való költséget kap.

*Fő-karagoldsi* : <sup>1</sup> 1, havonkint 104 zolta, 8 közember és 10 lóra való költséget kap.

*Fő-szállásmester* : 1, havonkint 17 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Főorvos* : 1, havonkint 20 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Pap* : 1, havonkint 12 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Csaus* : 1, havonkint 17 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-szekerész* : 1, havonkint 17 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-sebész* : 1, havonkint 16 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-dobos* : 1, havonkint 6 zolta, 1 közember és 1 lóra való költséget kap.

*Ászesz-basi* : 1, havonkint 14 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Kapitányok* : 10, havonkint 640 zolta. Mindegyiknek 6 közember és 8 lóra való költség jár.

*Másod-kapitányok* : 10, havonkint 321 zolta. Mindegyiknek 4 közember és 6 lóra való költség jár.

*Zászlótartók* : 10, havonkint 240 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 3 lóra való költség jár.

*Szálláskészítők* : 10, havonkint 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Sebészek* : 10, havonkint 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

<sup>1</sup> Karagoldsi = őrálló.

*Trombitások* : 10, havonkint 60 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Karagoldsik* : 10, havonkint 40 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 2 lóra való költség jár.

*Nyergesek* : 10, havonkint 40 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Bölükbasik* : <sup>1</sup> 10, havonkint 40 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Lópatkolók* : 10, havonkint 40 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

II. *Lovas katonaság*. A tisztek a podgyászuk elszállítására szükséges kocsikról, valamint sátorokról maguk gondoskodnak. A legénység számára minden zászlóaljnak három kocsi és minden négy katonának egy *cserge-sátor* adatik. Az *ászesz-basiig* menve minden tizenegy embernek jár együttvéve három kocsi.

A katona lovasság egy ezred. Zászlóalj: 10. Létszám: 1000. Tisztek száma: 90.

Az említett katonaság hadi eszközeinek és ruházatának ára személyenkint: 37<sup>1</sup>/<sub>2</sub> zolta.

Legénység :	910
Tisztek :	90
	<hr/>
	1000
Összesen :	37.500 zolta.

Az említett katonaság zsoldja. Havonkint: 3 zolta.

Legénység :	910	
Összesen :	2730 zolta.	
Hat hónapra :	16.380 zolta.	Összesen : 53.880 zolta.

Az említett katonaság tisztjei és műszaki emberei :

*Ezredes* : 1, havonkint 120 zolta. 10 közember és 15 lóra való költséget kap.

*Második kolonel* : 1, havonkint 90 zolta. 8 közember és 12 lóra való költséget kap.

*Fő-karagoldsi* : 1, havonkint 76 zolta. 6 közember és 8 lóra való költséget kap.

*Fő-szállásmester* : 1, havonkint 17 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

<sup>1</sup> Bölük-bási, szószerint: csapatfőnök, tehát valami altiszt volt.

*Fő-orvos*: 1, havonkint 20 zolta, 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Pap*: 1, havonkint 12 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-Csaus*: 1, havonkint 17 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-szekerész*: 1, havonkint 17 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-dobos*: 1, havonkint 6 zolta. 1 közember és 1 lóra való költséget kap.

*Fő-sebész*: 1, havonkint 16 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Ászesz-bási*: 1, havonkint 14 zolta. 2 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Kapitányok*: 10, havonkint 440 zolta. Mindegyiknek 6 közember és 8 lóra való költség jár.

*Másod-kapitányok*: 10, havonkint 240 zolta. Mindegyiknek 4 közember és 6 lóra való költség jár.

*Zászlótartók*: 10, havonkint 180 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 3 lóra való költség jár.

*Karagoldsik*: 10, havonkint 140 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 2 lóra való költség jár.

*Szálláskészítők*: 10, havonkint 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Sebészek*: 10, havonkint 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Trombitások*: 10, havonkint 60 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Nyergesek*: 10, havonkint 30 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Lópatkolók*: 10, havonkint 30 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Bölük-basik*: 30, havonkint 180 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

III. *Gyalogos katonaság*. Ezeknek a tisztjei is a podgyászuk elszállítására szükséges kocsikról, valamint sátoraikról maguk gondoskodnak. Az ászesz-basiig menve minden tizenegy embernek jár együttvéve három kocsi. Mivel ezek gyalogosok, azért minden zászlóaljnak két kocsi és minden négy katonának egy *cserge-sátor* adatik.

A gyalogos katonaság egy ezred. Zászlóalj: 10. Létszám: 1500, tisztek száma 300.

Az említett katonaság hadi eszközeinek és ruházatának ára személyenkint: 18 zolta.

Legénység:	1200
Tisztek:	300
	1500
Összesen:	27.000 zolta.

Az említett katonaság zsoldja. Havonkint 3 zolta.

Legénység:	1200	
Összesen:	3600 zolta.	
Hat hónapra:	21.600 zolta.	Összesen: 48.600 zolta.

A gyalogos katonaság tisztjei:

*Ezredes*: 1 havonkint 150 zolta. 7 közember és 7 lóra való költséget kap.

*Második kolonel*: 1, havonkint 84 zolta. 4 közember és 4 lóra való költséget kap.

*Fő-karagoldsi*: 1, havonkint 60 zolta. 3 közember és 3 lóra való költséget kap.

*Fő-szállásmester*: 1, havonkint 17 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Fő-orvos*: 1, havonkint 20 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Pap*: 1, havonkint 12 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Fő-Csaus*: 1, havonkint 17 zolta. 1 közember és 1 lóra való költséget kap.

*Fő-szekerész*: 1, havonkint 17 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Fő-sebész*: 1, havonkint 14 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Ászesz-basi*: 1, havonkint 14 zolta. 2 közember és 2 lóra való költséget kap.

*Kapitányok*: 10, havonkint 450 zolta. Mindegyiknek 3 közember és 3 lóra való költség jár.

*Másod-kapitányok*: 10, havonkint 220 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 1 lóra való költség jár.

*Zászlóartók*: 10, havonkint 180 zolta. Mindegyiknek 2 közember és 1 lóra való költség jár.

*Karagöldsik* : 10, havonként 160 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Szálláskészítők* : 10, havonként 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember és 1 lóra való költség jár.

*Sébészek* : 10, havonként 60 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Imkokok* : 10, havonként 60 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Bölük-basik* : 60, havonként 360 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Másod bölük-basik* : 120, havonként 540 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Szálláskészítő segédek* : 60, havonként 120 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Trombitások* : 40, havonként 160 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

*Ácsok* : 20, havonként 80 zolta. Mindegyiknek 1 közember költsége jár.

Ez volt a keret, a melyben Bercsényi tábornok előterjesztése szerint, a három magyar ezredet szervezni szándékoztak. A szultán a felhatalmazást megadta a toborzásra s «Bercsényi tábornok Erdélybe, Lengyelországba és a kozákokhoz katonák toborzása végett embereket küldött.»<sup>1</sup> Az emigráció többi tábornokai Eszterházy, Forgács, Csáky, továbbá Máriássy ezredes hozzáfogtak a toborzáshoz, de hiányzott közülök a fejedelem személye, a ki összetartást tudott volna létesíteni a versenygő kurucz tábornokok között. Rákóczi csak októberben érkezett török földre s a három magyar ezred létszáma még akkor sem volt együtt.<sup>2</sup> Külön-külön csapatok voltak mindegyik tábornok parancsnoksága alatt, de nagyobb hadi tetteket ezek nem végeztek.

Közbejött a törökök veresége is Belgrádnál s így a lassan szerveződő és a tervezett létszámot soha el nem ért magyar csapatok már nem tudtak más fordulatot adni az eseményeknek.

*Karácson Imre dr.*

<sup>1</sup> A Szeráj levéltárában a szultánnak 1129. évi Dsemási-ül-évvel hó 5-én (1717. április 16.) kelt levele.

<sup>2</sup> A Szeráj levéltárában az 1129. évi Zilhidse 9-én (1717. nov. 13.) kelt szultáni leirat.

*Adatok végváraink fentartási költségeihez.* Végváraink XVI—XVII. századi felszerelési és fentartási költségeit *Acsády Ignác* és *Szendrei János* alapvető tanulmányaiból (Hadtört. Közlemények 1888, (I.) évf.) kellően ismerjük. E két dolgozathoz szolgálhat kiegészítésként az alább közlendő feljegyzés, mely Szendrő, Onod, Kálló, Tokaj, Szatmár, Ecsed és Putnok várórságának számáról. felosztásáról és fizetéséről tájékoztat 1647-ből.

«Summarius extractus, quantum militibus tam equitibus, quam vero peditibus universis confiniariis pro uno integro mense cedit. Anno 1647 die 22 Martii exhibitus.

*Szendrő.* Szendrőben vagon lovas nr. 200.  
gyalog nr. 180.

Az 200 lovasra megyen egy holnapra	640	frt.	—	den.				
Főkapitánynak személyére ... ..	80	«	—	«				
1 zászlójára	}	—	—	—				
1 trombitájára					9	«	60	«
1 rézdobjára								
Vicekapitánynak személyére megyen ...	40	«	—	«				
1 zászlójára	}	—	—	—				
1 trombitájára					6	«	40	«
Egy lovas hadnagynak személyire ...	25	«	—	«				
1 zászlójára ... ..	3	«	70	«				
Sirázsamesternek egy holnapra ... ..	8	«	—	«				
Az 180 gyalogra megyen egy holnapra	360	«	—	«				
Két gyalog hadnagyra ... ..	20	«	—	«				
Két zászlótartóra ... ..	2	«	—	«				
Két dobosra ... ..	2	«	—	«				
18 tizedesre ... ..	18	«	—	«				
Főporkolábnak ... ..	20	«	—	«				
Viceporkolábnak ... ..	12	«	—	«				
Igy az szendrői vitézeknek megyen egy holnapra ... ..	1246	frt.	20	den.				
Egy egész esztendőre pedig ... ..	14954	«	40	«				

*(Onod.* Onodban vagon lovas nr. 200.  
gyalog nr. 200.

Az 200 lovasra megyen holnapra ... ..	640	frt.	—	den.				
Főkapitánynak személyére ... ..	80	«	—	«				
1 zászlójára	}	—	—	—				
1 trombitájára					9	«	60	«
1 rézdobjára								

Vicekapitánynak személyére megyen ...	40	frt.	—	den
1 zászlójára } ... ..	6	«	40	«
1 trombitájára } ... ..				
Egy hadnagy személyire ... ..	25	«	—	«
1 zászlójára ... ..	3	«	20	«
Strázsamester személyire ... ..	8	«	—	«
Az 200 gyalogra megyen egy holnapra	400	«	—	«
2 gyalog hadnagynak ... ..	20	«	—	«
18 tizedesnek ... ..	18	«	—	«
2 zászlótartónak ... ..	2	«	—	«
2 dobosnak ... ..	2	«	—	«
Igy az onodi vitézekre egy holnapra megyen ... ..	1254	frt.	20	den.
Egy egész esztendőre pedig ... ..	15050	«	40	«
<i>Kálló.</i> Kállóban vagyon lovas nr. 200. gyalog nr. 200.				
Az 200 lovasra megyen egy holnapra	640	«	—	«
Főkapitánynak személyire megyen ...	100	«	—	«
1 zászlójára } ... ..	9	«	60	«
1 trombitájára } ... ..				
1 rézdobjára } ... ..				
Vicekapitánynak személyire megyen	40	«	—	«
1 zászlójára } ... ..	6	«	40	«
1 trombitájára } ... ..				
Egy hadnagy személyire megyen ... ..	25	«	—	«
1 zászlójára } ... ..	6	«	40	«
1 trombitájára } ... ..				
Más hadnagy személyire megyen ...	25	«	—	«
1 zászlójára ... ..	3	«	20	«
Strázsamesternek személyire ... ..	8	«	—	«
Az 200 gyalogra megyen egy holnapra	400	«	—	«
2 gyalog hadnagynak ... ..	20	«	—	«
18 tizedesnek ... ..	18	«	—	«
2 zászlótartónak ... ..	2	«	—	«
2 dobosnak ... ..	2	«	—	«
1 porkolábnak ... ..	8	«	—	«
Igy az kállói vitézekre egy holnapra megyen ... ..	1313	frt.	60	den.
Egész esztendőre pedig ... ..	15763	«	20	«

*Tokaj.* Tokajban vagyon lovas nr. 100.

gyalog nr. 150.

Az 100 lovasra megyen egy holnapra	320	frt.	—	den.
Főkapitánynak személyire	100	«	—	«
1 zászlójára	}	9	«	60
1 trombitására				
1 rézdobra				
Vicekapitánynak személyire	50	«	—	«
Hadnagy személyire	25	«	—	«
Az 150 gyalogra megyen egy holnapra	300	«	—	«
2 gyalog hadnagynak	20	«	—	«
14 tizedesnek	14	«	—	«
2 zászlótartónak	2	«	—	«
2 dobosnak	2	«	—	«
Főporkolábnak	18	«	—	«
Viceporkolábnak	8	«	—	«
Strázsamester személyire	6	«	—	«
Tömlőztartónak	1	«	—	«
Igy az tokaji vitézekre megyen egy				
holnapra	875	frt.	60	den.
Egy egész esztendőre pedig	10507	«	20	«

*Szatmár.* Szatmárt vagyon ujonnan fogadott 200 lovas, kikre az mint az partiale regestum tartja, megyen egy holnapra ... 736 frt.

Ismég ott Szatmárt vagyon 80 régi lovas, azokat is, az mint partiale regestumi tartja, megyen ... 306 frt.

Ugyanott Szatmárt vagyon 200 gyalog, kik continue interteneáltak, ezeknek is egy holnapra való fizetések legalább tészén 490 frt.

Ismég ugyanott Szatmárt vagyon ujonnan fogadott 50 gyalog, kiknek egy holnapra való fizetések tészén ... 115 frt.

Annak felette főkapitánynak, Dóczy András uramnak ő ngának egy holnapra való fizetése mind maga személyire s mind pedig lovasira tészén ... 352 frt.

Igy az szatmári vitézekre egy holnapra megyen ... 1999 frt.

Egy egész esztendőre pedig ... 23998 frt.

*Ecsed.* Ecsedben vagyon lovas nr. 120.

gyalog is nr. 120.

Az 120 lovasra megyen egy holnapra 384 frt. — den.

Főkapitány személyire ... 80 « — «

1 zászlójára	}	— — — — —	9 frt. 60 den.
1 trombitájára			
1 rézdobjára			
Vicekapitány személyire megyen			40 « — «
1 zászlójára			3 « — «
Egy hadnagy személyire			25 « — «
Strázsamesterre			8 « — «
Az 120 gyalogra megyen			240 « — «
2 gyalog hadnagyra			20 « — «
12 tizedesre			12 « — «
2 zászlótartónak			2 « — «
2 dobosnak			2 « — «
Főporkolábnak			12 « — «
Viceporkolábnak			8 « — «
Igy az ecsedi vitézekre egy holnapra megyen			846 frt. 20 den.
Az egész esztendőre pedig			10154 « 40 «

*Putnok.* Az putnoki lovasokra és gyalogokra, az mint az partiale registrom tartja, megyen egy holnapra legalább — — — 154 frt.

Az egész esztendőre pedig — — — — — 1848 «

*Summa-summarum:* az egész végbeli vitézekre megyen egy holnapra — — — — — 7688 frt. — den.

Egy egész esztendőre pedig — — — — — 92265 « 60 «

(M. Tud. Akad. kéziratára: Kovachich: Collectio etc. diætæ anni 1646—47. M. Jog. F. 14<sup>1</sup>.) Közli: LUKINICH IMRE dr.

*Egykorú hadi tudósítás a Timok vize körül 1789—1790-ben folyt harczokról.* A bécsi főhaditanács 1790 január 20-ikán a Timok vize körül lefolyt harczokról, valamint LIPTAY ezredes és SZARVASY őrnagy vitézségéről a következő jelentéseket adta ki:

1789 december vége felé által jött a Timok vizén a hídlábakra rakott holmi deszkákon 150 török és a mi Bukoviciánál állott strázsáinkra reájok ütött, s azokat visszanyomta. Mivel csakhamar azután igen megnevekedett az ellenség száma, nem ítélte tanácsosnak a Negodinba és Bakovczébe helyhetett népünk is az előbbeni helyében való további megmaradást, hanem magát visszavonta. Gróf PÁLFFY János regementbeli oberstlieutenant LIPTAY úr, a ki most Gladovában kormányoz, mihelyt az ellenség mozgásairól jelentést vett, azonnal

két osztály huszárokkal megindult *Persa-Palánka* felé, hogy kitanulván ott az ellenség további szándékát, és különösen, hogy vajjon nem Gladovát készül-e az visszakaparítani, a körülállásokhoz képest megtehesse a szükséges rendelkezéseket. Előre elküldetvén BRANOVÁCZKY főstrázsamester úr, azt izente vissza az oberstlieutenant úrnak, hogy az ellenség 2000 főből áll. rész szerént gyalogságból, rész szerént lovasságból; kormányzójak az orsovai basa öccse és KARA MUSZTAFÁ, hanem még erősséget vár Viddinből és oly szándékkal vagyion, hogy az orsovaiakon segítsen. Azon idő közben, míg oberstlieutenant Liptay úr értésére adta F. M. L. Gróf WORTENSLEBEN-nek a dolgot s a F. M. L. úr által legottan Gladova felé elindított lovasság és gyalogság útban volt, megtámadták egynehányszor a törökök major Branováczy urat, a ki az Orsova és Erzsébet sánca körül lévő hegyeknek elfoglalására küldetett volt, ámbár haszontalan lett minden igyekezetek. Persa-Palánkából pedig két törökök küldettek oberstlieutenant Liptay úrhoz, hogy a várat adná fel. Mivel Viddinből minduntalan forrott a törökség s már is 5000-re nevedett pedig a száma, tehát meghatározta magát az oberstlieutenant úr, hogy az ellenségnek haladék nélkül eleibe menjen s azt megtámadja.

E végre 1790 január 3-ikán megindult az oberstlieutenant úr, három battalion gyalogsággal s 11 czug lovassággal és 5-ikén minden bántódás nélkül eljutott egy hegyre, mely Persa Palánkához három órányira van, hol is az éjszakának fél részét eltöltötte. Ezentul tovább mozdultak a miéink, mivel pedig a sűrű s magas cserje miatt igen nehezen marsirozhatott a gyalogság, s szállíhatta az ágyuit, tehát előre elküldötte Liptay oberstlieutenant úr az Erdődy magyar lovas regementbéli SZARVASY urat hét czug huszárokkal, meghagyván nékie, hogy az ellenséget, ha látandja, hogy bir vele, tartóztassa addig, míg a gyalogság elérkezik, de ha igen feles számmal találna az lenni, inkább vonja vissza magát az oberstlieutenant úr két szárnya háta megé. Mihelyt Szarvasy kapitány úr előbb nyomult, azonnal eleibe jött mintegy ezerig való spahiság, melyet még nagyobb janicsárság követett. Az ellenség nagy tüzzel nekik esett mindjárt a mi lovasainknak.

Jóllehet gyalogjaink még jóval is hátra voltak, a törökség pedig sokkal felesebb számmal volt a mieinknél. mégsem akart a vitéz kapitány úr hátrálni, hogy ezáltal gyalogjainkra ne vonja az ellenséget, kiknek úgy is elég vesződések volt a rossz utakon való jövetellel. Tehát úgy helyt állatott seregével a janicsárok és spahik ellen, hogy azok igen megátalkodott ellentállások után is kénytelenek voltak

helyeket elhagyni. Mindazáltal csakhamar összeszedték magokat s újra rohantak lovasainkra, kiknek segítségekre a még magánál hagyott négy czug lovasságot is utánok küldötte az oberstlieutenant úr. Szarvasy kapitány úr hasonló bátorsággal csapott most ismét az ellenség közébe, valamint azelőtt, de az ellenség is ugyan viselte magát egész két órákig, hanem akkor osztán, mivel oberstlieutenant Liptay úr is elérkezett gyalogjaival és erejét a lovasokéval egyesítette, csak szaladásra vették a törökök a dolgot s meg sem állottak egy hegyig, mely Negodinon alól esik egy órával. Ott újra viadalhoz készítették magokat.

De kapitány Szarvasy úr mind addig fentartóztatta itt őket, míg oberstlieutenant Liptay úr a gyalogokkal és egynehány ágyúkkal elérkezhetett, mely meg lévén, oly erőben ágyúztatott az oberstlieutenant az ellenségre, hogy az a hegyről magát elvette és Bakovczig szaladott. Itt negyedszer akarta magát rendbe szedni az ellenség, de ekkor hamar készen lett vele oberstlieutenant Liptay úr és vissza verte a Timok vizén.

Hogy a Timok környékét megmenthesse az ellenség pusztításától az oberstlieutenant úr, elküldötte oda a Lattermann regementjebeli májor SOBEL urat három kompánia gyalogsággal, bizonyos számú lovasokkal és két ágyúkkal, de minekelőtte még oda érhetett volna a májor úr, segítséget kaptak a törökök Pregovéból, azért is vissza fordultak és szerencsét próbáltak megegyszer, de népünk oly tüzzel s magát elszánva ment ki, hogy előtte meg nem állhattak, hanem egészen zúrzavarba hozódtak és a spahik úgy neki iramodtak, hogy a janicsárok nem érvén velek, a Negodin és Czerna-Riga környékén messze elterjedt nádasba és az ott lévő mocsárokbá vették magokat, a hová legottan rendelt a huszárok s a Branováczky szabad serege közül bizonyos számú vitézeket az oberstlieutenant úr, a kik az ellenséget búvó helyéből felkergezzék. Oberstlieutenant Liptay úr január 6-ika estéjén küldötte az előadott tudósítást a harcmezejéről, a bővebb jelentést későbbben fogja tenni. Akkor nem tudta még az ellenségnek valóságos veszteségét, mindazáltal azt előre is megjegyzette, hogy a mint a miéink által nyert préda is mutatja, fő törököknek kell lenni az elesettek között, továbbá, hogy a mi veszteségünk igen kevés és végre, hogy nem találhat szokat a Szarvasy kapitány úr állhatatos bátorságának és okosságának elegendőképen való magasztalására.

Ő Felsége oberstlieutenant Liptay urat obersteri rangra méltóztatott emelni, annak megbizonyítására, mely tökéletes megelégedést

találta az említett úrnak különösen kimutatott okos és bátor vitézségében.<sup>1</sup>

A bécsi főhaditanács 1790 január 23-án előbbi jelentését a következőkkel egészítette ki:

Már az elmúlt december 31-ikén megtámadta volt ezer jani-csárokból és 200 spahikból álló törökség a BRANOVÁČZKY szabad seregét, mely Sipnál állott, de az említett szabad seregbeli kapitány RODICZKY, az illyriai oláh regimentbeli kapitány QUELF, főhadnagy BAUER és hadnagy BAYER urak oly vitézi módra vezették népeiket az ellenség ellen, s ezek oly bátorsággal keltek viadalra, hogy az ellenség kétszáz ember vesztése után szaladásba hozódott. Minthogy a következő két napokon egy lélek se mutatta magát az ellenség közül, tehát oberster LIPTAY úr, major HÜBNER urat, a Reiszky regimentből három kompániával s ugyan annyival az illyriai oláh regimentből Gladován hagyta, maga pedig a Lattermann s Pálffy regimentjeinek első batallionjaival és az illyriai oláh regimentből s a Reiszkyéből össze szerkesztetett harmadik batallionnal, nem különben 11 czuggal az Erdődy huszárjai közül, 8 ágyúval és a bánáti német regimentből 140 stuttzosokkal január 4-ikén Berlochon alól termett egy hegyen. Január 5-ikén három óra alatt Persa-Palánkán felül ment, mely helyet az ellenség felégetvén, pusztán hagyott és elköldötte akkori kapitány, már major SZARVASY urat a huszárságnak egy részével előre. Mivel az útnak terhes volta miatt mind a gyalogság, mind kivált az ágyúk nagy ügygyel bajjal és igen lassan haladhattak, még oberster Liptay úr csak egy fél órával ért Samorinováczon túl, hogy már májor Szarvasy urat minden felől megtámadta a vele lévő huszároknál sokkal felesebb számú ellenség. A májor úr meg nem rettent kevés, de bátor huszárjaival az ellenségtől, hanem oly tűzzel s erőben szállott vele szembe, hogy az több rendbeli próbái után is csak nem boldogulhatott, végre pedig egy zászlójától megválva, hátat fordított s a bukovezei útra vette magát.

Ámbár az említett út igen sáros és alkalmatlan volt, de mégis mindenütt nyomában voltak huszárjaink. Oberster Liptay úr utánna küldött májor Szarvasy úrnak két ágyút és struttzosokat, májor RAKITSOVITS úrnak vezérlése alatt. A míg a Negodin körül lévő nádasból mind elébb-elébb nyomultak gyalogjaink is. Májor Szarvasy úr, használni akarván ezen szerencsés környülállásokat, csak nem tágitott tovább is az ellenségen.

<sup>1</sup> Hadi és más nevezetes történetek. Bécs, 1790. Második szakasz. 97—101. l.

Bukovczén innen, Negodinhoz egy órányira van egy hegy, azon megszállott az ellenség és újra viadalhoz készítette magát. De hogy oberster Liptay úr két ágyúval s a Lattermann regimentbéli májor Sobel úr vezérése alatt lévő batallionnal előállott volt, Szarvasy úr segítségére, tehát kevés ellentállás után a hegyről is lenyomatott az ellenség. Minekutánna az ellenségnek nagy része elszélesztetett és a völgyben nehezen mehetett a jégen keresztül, utánna küldötte oberster Liptay úr üzőbe GERGELY és KALMÁR kapitány urakat, ezt a bánáti német regimentnek stuttzosaival, amazt pedig egy osztálylyal a Pálffy regimentjéből, maga pedig több népével Bukovcze felé indult. Itt az ellenség negyedszer szedte magát össze, de mihelyt népünk közélről tekinthetett a szemébe, legottan szaladt a Timok vízének, még pedig nyakra-főre s közüle némelyek a hídról is le ugráltak a vízbe, csak hogy annál hamarébb elvehessék magokat szemelől.

Az oberster úr a Bukovczénél lévő hegyen megfészkelte magát és elküldötte májor Sobel urat egy osztály gyalogsággal, két ágyúval, s néhány huszárokkal, hogy a Timokon lévő hidat foglalná el. Az ellenség ötödszöri szembeszállása által meg akarta azt akadályoztatni, de nem sült el ekkori szándéka is, mert ágyúinknak s gyalogjainknak tüzők azt cselekedte, hogy kénytelen volt a hídon tul lévő hegyekre visszavonulni. Minekutánna a hidat elhordták volna katonáink, egész népünk a Bukovczénél lévő hegyre telepedett és egy nap ott maradt. Mivel pedig már négy napot s négy éjszakát töltött el csupán az ég alatt, tehát hetedikén bévitte oberster Liptay úr Negodinba, minekutánna Bukovczéba 450 szabad séregbelieket s egy czug huszárságot szállított volna.

Ezen előadott vitéz cselekedete által oberster Liptay úrnak nemcsak Orsova maradt el az óhajtott segítségtől, s eleségtől, hanem Gladova is és az egész krajnai kerület bátorságos állapotba helyezettődött.

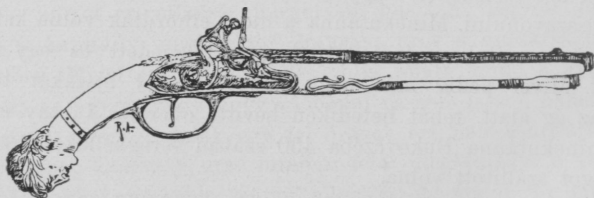
Az ellenségnek száma nem volt kevesebb 5000-nél, melyet Mehmet basa s annak fogságunkba esett kihajája (helytartója) és más főágák vezérlettek. A miéink nem voltak többen 2440-nél. Nékünk igen kevés veszteségünk volt; az ellenség holtjainak és sebeseinek száma pedig reá meggy 500-ra. Tizenhét katonák és 5 szolgák fogattak el közüle.

Oberster Liptay úr a dolog szerencsés kimenetelét legnagyobb részént Szarvasy úrnak tulajdonítja, kit is ő felsége példás vitézségéért *majorságra méltóztatott emelni és Mária Terézia rendjének keresztjével is megtisztelni*. Különös magasztalással megnevezi még az

oberster úr májor RAKITSOVITS és SOBEL, Lattermann regementbéli kapitány BLÜHMEL, lovaskapitány gróf ERDÖDY, főhadnagy NEUBAR, alhadnagy BOLDISÁR és BECK, kadét gróf FESTETICS PÉTER és CACUS ANTAL urakat, PAUL főmozsaras és HERMANN pattantyussal együtt. Általában pedig minden tiszt uraknak, valamint az egész seregnek is megadja az oberster úr azt a dicséretet, hogy egyet is ki nem rekesztve, nagy állhatatossággal állottak ki minden bajokat; és fejenként bajnoki bátorságot mutattak. Az altisztek és közemberek közül különös bátorságukra nézve névszerint említi az oberster úr mi e következőket; úgymint: VERPER és LANG strázsamestereket, NAGY, GOLDBERGER, SZEGŐ, BENE, GERGACS, MATYÓK, KOVÁTS és VIZI káprálókat, végre PERSE, PELITS, HERMANN, IVANKOVITS, MILOSEV és RETTING közembereket.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> *Hadi és más nevezetes tört.* Bécs, 1790. II. 113—117.

Röviden ismertetve: Elővéd harc Negotinnál czím alatt. *Hadt. Közl.* 1889. 322. l.



Pisztoly a XIX-ik század elejéről.